

Абдиева Чынара Ильясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы кандидаттык диссертациясын алдын ала коргоосу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна, Жусуп Баласагын атындагы кыргыз улуттук университетине жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн уюштурулган Д.10.20.616 Диссертациялык кеңешинин өткөрүлгөн кезектеги отурумунун

№ 10 ПРОТОКОЛУ

2021-ж. 28-сентябрь
шаары

Бишкек

Отурумга диссертациялык кеңештин 15 мүчөсү катышты:

1. Акматалиев Абдылдажан Амантурович – диссертациялык кеңештин төрагасы,
филология илимдеринин доктору, академик. Адистиги: 10.01.01, 10.01.09;
2. Ыйсаева Нурзина Токторбековна – филология илимдеринин кандидаты,
диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы. Адистиги: 10.01.01;
3. Орозобекова Жылдыз Калмашевна – филология илимдеринин доктору.
Адистиги:
10.01.09;
4. Мамбеталиев Кубан Илиязович – филология илимдеринин доктору.
Адистиги: 10.01.01;
5. Абакиров Курманбек Абакирович – филология илимдеринин доктору.
Адистиги:
10.01.01, 10.01.09;
6. Тиллебаев Садык Алаханович – филология илимдеринин доктору. Адистиги:
10.01.01 (онлайн);
7. Байгазиев Советбек Орозканович – филология илимдеринин доктору.
Адистиги:
10.01.01, 10.01.09;
8. Искендерова Суусар Искендеровна – филология илимдеринин доктору.
Адистиги:
10.01.01;
9. Кадырманбетова Айнура Күмөновна – филология илимдеринин доктору,
доцент. Адистиги: 10.01.01;
10. Орозова Гулбара Жалаловна – филология илимдеринин доктору. Адистиги:
10.01.09;
11. Ибраимов Осмонакун Ибраимович – филология илимдеринин доктору,
Адистиги:
10.01.01, 10.01.03;
12. Асанова Алтын Асановна – филология илимдеринин доктору. Адистиги:
10.01.10;
13. Койчуев Бахтияр Турарович – филология илимдеринин доктору. Адистиги:
10.01.01,
10.01.03;

14. Шаповалов Вячеслав Иванович – филология илимдеринин доктору. Адистиги:

10.01.03 (онлайн);

15. Сабирова Венера Кубатовна – филология илимдеринин доктору. Адистиги: 10.01.10 (онлайн);

16. Джумагазиева Нуржан Курманбековна – филология илимдеринин кандидаты.

Адистиги: 10.01.10.

КҮН ТАРТИБИНДЕ КАРАЛУУЧУ МАСЕЛЕ:

2. Абдиева Чынара Ильясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы 10.01.10 – журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясын алдын ала коргоосу.

УГУЛДУ:

Отурумдун төрагасы, филология илимдеринин доктору, академик А.А.Акматалиев ачып, күн тартибинде каралуучу маселе менен тааныштырды.

Диссертациянын темасы жана илимий жетекчиси (ф.и.к., Туралиев Жанибек Туралиевич). Диссертациянын темасы ОшМУнун Окумуштуулар Кеңешинин 2008-жылдын 27-майындагы №7 протоколунун негизинде «Түштүк Кыргызстандагы массалык маалымат каражаттарынын тилдик аудиториясы (10.01.10), 2016-жылдын 9-ноябрындагы ОшМУнун Окумуштуулар Кеңешинин №2 протоколу менен “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деп өзгөртүлүп, жетекчиси – ф.и.д., Мамбеталиев Кубан Илиязович бекитилген.

Ишти кароо үчүн төмөнкү эксперттер дайындалган:

Филология илимдеринин доктору Омашев Н.О.;

Филология илимдеринин доктору Ибраимов О.И.;

Филология илимдеринин кандидаты Дүйшөкеева А.Т.

Изилдөө Ош мамлекеттик университетинин журналистика кафедрасында аткарылды.

Отурумдун төрагасы, филология илимдеринин доктору, академик А.А. Акматалиев илимий иштин мазмунун баяндап берүү үчүн диссертантка сөз берди. Диссертациялык ишинин кыскача мазмуну жана илимий жыйынтыктары тууралуу диссертант Абдиева Чынара Ильясовна төмөндөгүлөрдү баяндады.

Диссертант Абдиева Ч.И.: Саламатсыздарбы, урматтуу диссертациялык кеңештин төрагасы жана мүчөлөрү. Алдын ала коргоого коюлуп жаткан диссертациябыздын темасы

“Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)”.

Изилдөө темасынын актуалдуулугун төмөнкү факторлор шарттайт:

1) глобалдаштыруу дооруна шайкеш кыргыз журналистикасынын өнүгүү жолдорунун алигече толук аныкталбагандыгы, журналистиканын заманбап маселелеринин конкреттүү жагдайларга ылайык талдап чыгуунун зарылдыгы; 2) өлкөбүз кечирип жаткан эгемендүүлүк шартында ММКнын өнүгүү этаптарынын каралбай келиши, бул зарылчылыкты ишке ашыруунун илимий жолдорун иштеп

чыгуунун журналистика үчүн өтө баалуулугу; 3) түштүк региондо жайгашкан телерадиокомпаниялардын ишинин

кенен талдоого алына электиги; 4) ММК жаатында иштеген журналисттердин экстремалдык учурда жүргүзгөн иш-аракеттеринин ар тараптан аныкталбай жатышы; 5) коомдук кооптуу кырдаалдарды чагылдыруудагы журналисттердин чыгармачылыгындагы тактык эместик, объективдүүлүк-субъективдүүлүк, ар тараптуулук, бир беткейлик өңүттөрдө изилдеп чыгуунун керектиги; 6) түштүк тарапта эмгектенип жаткан журналисттердин иш-аракетине айрым жаңы милдет, сунуштарды айтуу керектиги иштин темасын тандоого өбөлгө болду.

Изилдөөнүн максаты. Кыргызстандын түштүк жагында жайгашкан Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук маалымат каражаттарынын эгемендүү жылдарда (1991-2016) баскан жолун анализдеп, жыйынтык чыгаруу.

Коргоого коюлуучу жоболор:

1. Телерадиожурналистиканын теориялык негиздери илимдин объектиси катары

толук түрдө иликтөөдөн өтө электигине байланыштуу болгонунан, ушул жагына көңүл буруп, буга чейин жазылган эмгектерге мүнөздөмө берилиши зарыл иш.

2. Эгемендүү доордогу электрондук медиа каражаттарынын өнүгүү процессиндеги

тарыхый этаптары илимдин тартиби менен аныкталыш керек экени көрүнүп турат.

3. Журналистикага тиешелүү изилдөөнүн методология жагынан базасын жана

колдоно турган методдорун жергиликтүү материалдарга ылайыктап жазып чыгуу мезгилдин талабы экени талашсыз.

4. Өлкөнүн түштүк аймагындагы үч областында эфирге чыгып жаткан медиа

каражаттары (радио менен телеканалдар) өз алдынча бири бири менен салыштыруу тартибинде деталдуу түрдө каралышы керек.

5. Медиа каражаттары экстремалдуу учурларда (митинг, ыңкылап, тирешүү, күч

колдонуу) өзгөчө шарттарда иштеп калат, ошол шарттардын кайталанган жана кайталанбаган жактары болот. Ушундай багытта журналистиканын тажрыйбасын иликтеп жана иш-аракеттерин талдап, илимий көз караш менен баа берүү коомго маанилүү иш.

6. Түштүк региондун медиа каражаттары түйшүктүү кырдаалдарда иштеген практикасын изилдеш керек – Өзгөн, Ош окуясы (1990, 2010), Баткен окуясы (1999-2000), Аксы окуясы (2002), Март ыңкылабы (2005), Апрель ыңкылабы (2010).

7. Кыргызстандагы электрондук маалымат каражаттары шайлоо марафондорунда

мониторинг аркылуу парламенттик жана президенттик шайлоолордо көзөмөлгө (байкоого) алынган. Ушунун жыйынтыктары (отчеттору) илимий иштин курамына кире электиги профессионалдык денгээлдеги иликтөөнү талап кылды.

Диссертациялык иштин структурасы. Иш киришүүдөн, үч главадан, (биринчи главада - 2 параграф, экинчи главада - 4 параграф, үчүнчү главада - 4 параграф) ар бир главада берилген тыянактардан, корутундудан, колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Иштин жалпы көлөмү – 186 бет.

Киришүүдө диссертациялык иштин актуалдуулугу, негизги максаты, милдеттери, илимий жаңылыгы, практикалык баалуулугу, коргоого коюлуучу жоболор

жана иштин апробацияланышы, изилденген материалдардын жарыяланышы, түзүлүшү тууралуу маалыматтар берилет.

Биринчи глава **“Кыргызстандагы радио менен телекөрсөтүү тармагын изилдеген илимий эмгектер (обзор)”** деп аталып, эки параграфтан турат. Диссертациянын бул бөлүмүндө телерадиоберүүнүн табияты, өзгөчөлүктөрү жана аталган маселелер тууралуу жүргүзүлгөн изилдөөлөр, илимий-теориялык булактар тууралуу берилди. Ошондой эле электрондук медианын калыптанышы, эволюциясы, тарыхый этаптары аныкталды.

Биринчи параграф **“Телерадиожурналистиканын теориялык негиздери жана Кыргызстандагы илимий изилдөөлөр”** деп аталып, Кыргызстандагы электрондук массалык каражаттардын изилденүү абалы жөнүндө маалыматтар берилип, журналистика илиминдеги бул проблемаларга байланыштуу айтылган пикирлер, берилген аныктамалар жалпылаштырылды.

Совет доорундагы телерадионун тарыхый жолу ошол кезде пайда болгон илимий эмгектерде изилденген. Вакуров В.Н., Фильд С., Крысин Л.П., Ярошенко В.Н., Резников В.А., Багиров Э.Г. жана башкалар. Орто Азиядагы өлкөлөрдөн да илимий эмгектер чыккан - Сагимбеков Р., Есин А., Новокрещенова Т.Н.

Бул эмгектерде электрондук маалымат каражаттарынын тарыхый жолу чагылдырылган жана теориялык негиздери аныкталган.

Кыргыз журналистикасынын тарыхын изилдеген эмгектер совет доорунан кийин чыга баштады, алар Ж. Бакашева, С. Усупов, Т. Кадыров, А. Дүйшекеева, Б. Орунбеков, Л. Калчаева, Н. Джумагазиева, М. Мырзагулов жана дагы башкалар. Өзгөчө орунду Г. Ибраева менен С. Куликованын эмгеги ээлейт, мында Кыргызстандын массалык маалымат каражаттарынын эгемен доорундагы тарыхый жолу комплекстүү түрдө социологиялык иликтөө аркылуу изилденген.

Экинчи параграф **“Эгемендүү доордогу Кыргызстандын электрондук маалымат каражаттарынын өнүгүүсүндөгү тарыхый этаптар”** деп аталат. Эгемендик башталганда Кыргызстандын юстиция министрлигинде бир топ массалык маалымат каражаттар катталган. 2015-жылдын көрсөткүчү боюнча күбөлүк алгандардын жалпы саны: гезиттер - 986, телекомпаниялар - 109, радиостанциялар - 59. Азыркы учурда реалдуу түрдө иштегендердин саны «белгисиз» деп эксперттер билдиришет, бул маселе боюнча эч ким мониторинг жүргүзгөн эмес. Ушундай тыянакты тактап кетели, себеби бир жолу «тактоо» болгон, аны «Журналисттер» коомдук бирикмеси 2003-жылы өткөрүп, «Печатные и электронные СМИ Кыргызской Республики» деп аталган маалымдоону жарыкка чыгарган.

Жыйынтык. Өлкөдөгү медиалардын электрондук тармагын изилдеген илимий эмгектерге диссертацияда баа берилди. Теориялык негиздер жана илимий багыттар аныкталып, авторлордун китептери аталды. Эгемен доордогу электрондук массалык маалымат каражаттардын өнүгүүсүндөгү тарыхый этаптар белгиленди (1991-2016-жылдардын өлчөмү алынды).

Иштин экинчи главасы **“Кыргызстандын түштүк регионундагы электрондук маалымат каражаттары жана аларды изилдөөнүн методдору”** деп аталат. Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы телерадиожурналистикасы каралып, мунун кыймылын жана өзгөчөлүктөрүн аныктоодогу методдор тууралуу айтылат.

Биринчи параграфтын аталышы **“Илимий изилдөөнүн методдору”**. Бул жерде журналистикадагы фактыларды, көрүнүштөрдү, ыкмаларды изилдөө процессинде өзүнүн методологиясы бар - гуманитардык тармактарды бириктирген илимдин негиздерине таянат, анан өзүнүн өзгөчө методдорун колдонот. Принциптер, көз караштар изилдөөнүн объектисине ылайык өз алдынча калыптанган системага кирет. Журналистиканын илимий социалдык-тарыхый билиминин жалпы закондоруна

багынат, себеби журналисттин чыгармачылыгы социалдык практиканын курамында ишке ашат. Коомдун жашоосуна компетенттүү түрдө баа бериши үчүн, журналист коомдогу өнүгүүнүн жалпы мыйзамдарын түшүнүш керек. Ушуга байланыштуу фундаменталдык билим негизги база катары кабыл алынат.

Экинчи параграф **«Ош областындагы радио менен телеканалдар»** деп аталып, эгемендүү доордун башталышында бул жерде көз карандысыз “Алмаз” радиосунун филиалы ачылды. Эркин телеканалдарды алсак, анда жаңы доордо эң биринчиси (мамлекеттик эмес телеканалы) Оштон түзүлгөн. 1990-жылдарда масс-медианын ресурстук борбору, студенттик телеканалдын биринчиси да ушул жерде уюштурулду. Түштүк тараптагы жаңы түрдөгү ММКлар алгачкы кадамдарын ушул шаардан башташкан.

Үчүнчү параграф **«Жалал-Абад областындагы телеканалдар»** деп аталат. Областын мамлекеттик статусундагы телерадиокомпания бар (ЖМТРК), 1991-жылы негизделген, штатында 36 кызматкер, суткасына 17 саат эфирге чыгып турат, өздүк программалары 6 саатты түзөт.

Төртүнчү параграф **«Баткен областындагы радио жана телеканалдар»** деп аталат. Мында Баткен областы 1999-2000-жылдарда өлкөбүзгө чек арадан исламдык экстремисттер кол салгандан кийин уюштурулган. Буга чейин аймак Ош областынын курамында болгон. Бул жерде областтык статустагы жергиликтүү бийлик пайда болгондон кийин, Баткен областынын мамлекеттик телерадиоберүүкомпаниясы 2004-жылы негизделип, жергиликтүү жаңылыктарды, окуяларды чагылдыра баштады.

Жыйынтык. Түштүк региондогу электрондук массалык маалымат каражаттарды изилдөөгө ылайыктуу жана керектүү методдор аныкталды. Методологиялык базанын негизинде ар бир областтын (Ош, Жалал-Абад, Баткен) радиосу менен телеканалдарынын калыптанышы, өнүгүүсү жана азыркы учурдагы турпаты иликтенип чыкты.

Иштин үчүнчү главасы **“Кыргызстандын түштүгүндөгү электрондук маалымат каражаттары экстремалдык учурларда, мониторингдердин жыйынтыктары жана изилдөөнүн натыйжалары”** деп аталат. Масс-медианын экстремалдык шарттагы иштегени каралды. Ош окуясы, Баткен окуясы, Аксы окуясы, Март ыңкылабы, Апрель ыңкылабы, экинчи Ош окуясы медиа тармагында кандай чагылдырылганы изилденди. Электрондук маалымат каражаттарга тиешелүү мониторингдердин отчеттору илимий тартипте иликтенди.

Биринчи параграфтын аталышы **“Массалык маалымат каражаттардын экстремалдык учурлардагы иш-аракеттери: 1990 - “Ош окуясы”; 1999-2000 - “Баткен окуясы”; 2002 - “Аксы окуясы”; 2005 - “Март ыңкылабы”**. Кыргыз мамлекеттин эгемен доору 1991-жылы башталды. Буга чейин (1990-жылдын июнь айында) бизде трагедиялуу “Ош окуясы” орун алган. Мындай учур экстремалдык деп белгиленет. 20 жылдан кийин (2010-жылдын июнь айында) окуя ошол эле жерден кайталанды. “Биринчи Ош окуясы” жана “Экинчи Ош окуясы” деп бул кан төгүлгөн жылдар тарыхыбызга кирди. Ортосунда дагы төрт экстремалдык окуялар орун алды - “Баткен окуясы” (1999-2000-ж.ж.), “Аксы окуясы” (2002-ж.), “Март ыңкылабы” (2005-ж.), “Апрель ыңкылабы” (2010-жылы). Ушул окуялар Кыргызстандагы түштүк регионундагы электрондук маалымат каражаттарында кандай түрдө чагылдырылганы иликтенди.

Экинчи параграф **“2010-жылдын коогалаңдары жана медиа тармагы: 2010 - “Апрель ыңкылабы”, 2010 - “Ош окуясы”** деп аталды. Ыңкылап жана жаңжал кылууга жүйөлүү себептер орун алганын кыргыздардын тажрыйбасы көрсөттү. Биз ыңкылап менен жаңжалдан өткөн өлкө катары үлгү болдук. Саясат жагынан,

президенттик системасы жагынан да үлгү болдук. Дүйнөнүн коомуна Кыргызстан ушунусу менен таанылып, адамзаттын тарыхынан өзгөчө орун алды.

Үчүнчү параграф **“Электрондук маалымат каражаттарга тиешелүү мониторингдер (түштүк аймагы боюнча отчеттор)”** деп аталат. Мониторингдер 2000-жылы башталып, парламенттик, президенттик шайлоолорго көзөмөлдөө жүргүзүлдү. Мониторингдер телеканалдарды көзөмөлдөгөн эки айлык мөөнөттө өтүштү (шайлоо күнүнө чейинки “предвыборный марафондо” жана андан кийинки жыйынтык чыгаруу учурда). Мониторингдин көзөмөлүнө Бишкектеги жана областтардагы телеканалдар алынган. Эфирден кассеталарга жазылган материалдар атайын методикасынын ыкмалары менен иликтенип, жыйынтык чыгарылган. Методика эл аралык уюмдардын астында иштелди, анан айрым өлкөлөрдө апробациядан өткөн.

Төртүнчү параграф **“Автордун жекече алган илимий натыйжалары”** деп аталды. Кыргызстандагы регионалдык журналистика илимий көз караштагы салмактуу иликтөөдөн дагы өтө элек. Жазылган эмгектерде жана окуу китептерде журналистиканын өнүгүү процесси жалпы (республикалык) масштабда каралган. Сунушталган диссертацияда регионалдык масштаб каралды. Түштүк аймактагы журналистиканын турпаты изилденип, илимий жаңылыктар жаралды деп жыйынтык кылсак болот.

Жыйынтык. Түштүк региондогу электрондук массалык маалымат каражаттары экстремалдык учурда иштегени деталдуу түрдө каралды - коогалаңдар менен ыңкылаптардын шартындагы аракеттери бааланды. Массалык маалымат каражаттарына өткөрүлгөн мониторингдердин материалдары илимий чөйрөнүн алкагына алынып, түштүк аймактарга тиешелүү фактылар менен көрүнүштөр изилденди. Диссертацияда жекече алынган натыйжалар белгиленди.

Изилдөөнүн жүрүшүндө бир нече **алгылыктуу натыйжалар алынды.**

1. Телерадиожурналистиканын коомдогу ролуна мүнөздөмө берилди.

Республикабыздын түштүк регионунда жайгашкан журналистикага тиешелүү уюмдардын иш-аракети, булардын социалдык кызматы ачык көрсөтүлдү. Чагылдырылган маалыматтардын элдик саясат таануучулук жана маданият өздөштүрүүчүлүк, экономиканы үйрөнүү сапаттарын өрчүтүүгө болгон салымы белгиленди.

2. Электрондук медиа каражаттар региондун өнүгүү, жаңылануу этаптарына болгон

ар тараптуу, көп багыттуу журналисттик иликтөөлөргө мүнөздөмө берилди. Бул таризде байкалган айрым проблемалар ачыкталды.

3. Жергиликтүү материалдар ареалдык жактан чектүү, таркалуу чөйрөсү да тар.

Аларда глобалдык маселелердин эпкинтери гана шартка жараша учкай берилет. Жалпы проблемалар журналистикада региондук көз караш, региондук кызыкчылык аркылуу да мүнөздөлөт. Иште журналистиканын методологиялык маселелери, принципалдуу өнүттөрү талдоого алынды.

4. Изилдөөдө түштүктө жайгашкан медиа каражаттарынын жалпы өзгөчөлүктөрү,

окшош-тараптары, бирдей маселелери жана өздөрүнө гана тиешелүү жекече бөтөнчөлүктөрү сыпатталды. Бул көптөгөн факторлорго багынычтуу болоору көрсөтүлдү. Мында чарбалык, географиялык, маданий, этнопсихологиялык себептер мааниге ээ.

5. Өлкөбүздө, анын түштүк регионунда бир нече экстремалдык окуялар болуп өттү.

Алардын себебин, булактарын, жүрүшүн, кесепеттерин ж.б. тараптарын аныктоо – орчундуу милдет. Иште ушул багытта аткарылган журналисттердин баалуу иш-аракети талдоого алынды.

6. Коомдогу каардуу, катаал окуяларды, улут аралык кагылышууларды изилдеген

медиа журналисттердин эмгектери каралды. Андагы объективдүү-субъективдүү, бир жактуу же ар тараптуу, салмактуу же элди козуткан, үстүрттөн же кенен сыпатталган маселелер козголду.

7. Коомдук дүрбөлөңгө дуушар кылган башка да процесстер бар. Жогорку Кеңешке

болгон шайлоолор, президенттикке карата шайлоо, эл аралык мамилелердин орчундуу проблемалар, жооптуу кызматтарга болгон жаңы дайындоолор да элди жандандырууга, саясатташтырууга алып келет. Бул багытта жүргүзүлгөн журналисттик кызмат өзүнчө иликтөөнү талап кылат. Биз ишибизде журналисттердин ушул өңүттө жүргүзгөн аракетине да талдоо жүргүздүк.

Ошентип, изилдөөбүздө түштүк регионундагы оперативдүү маалыматтарга болгон көрүүчү-угуучу-окурмандардын таламдарын өз убагында канаттандырып жаткан журналисттердин иш-аракетине кенен мүнөздөмө жүргүзүлдү. Бул жааттагы айрым проблемалар ачыкталып, аларды чечүүнүн жолдору көрсөтүлдү.

Көңүл бурганыңыздар үчүн чоң рахмат!

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., академик А.А. Акматалиев: Чынара Абдиева, сизге чоң рахмат! Суроолор барбы?

Ф.и.д. Г.Ж.Орозова:

Диссертант Ч.И.Абдиева:

Ф.и.д. А.Асанова:

Ф.и.д., академик. А.А.Акматалиев: Андан кийинки сөздү эксперттерге берсек. Осмонакун Ибраимович сөз сизде.

Эксперттик комиссиянын төрагасы, ф.и.д., академик О.И. Ибраимов:

Абдиева Чынара Ильясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы кандидаттык диссертациясына 8 бет эксперттик корутунду жазылып өткөрүлдү. Корутунду ЖАКтын эксперттик корутундуга коюлган эрежелеринин негизинде пункттарга бөлүнүп жазылган. Биз диссертацияны абдан көңүл бөлүп окуп чыктым. Илимий иштин актуалдуулугуна токтолуп кетсем. Түштүк региондо жайгашкан телерадиокомпаниялардын ишинин кенен талдоого алына электигин, ММК жаатында иштеген журналисттердин экстремалдык учурда жүргүзгөн иш-аракеттеринин ар тараптан аныкталбай жатышы, коомдук кооптуу кырдаалдарды чагылдыруудагы журналисттердин чыгармачылыгындагы тактык эместик, объективдүүлүк-субъективдүүлүк, ар тараптуулук, бир беткейлик өңүттөрдө изилдеп чыгуунун керектиги теманын актуалдуулугун аныктап турат.

Диссертант Кыргызстандын түштүгүндөгү электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрүнө басым жасаган. Аларды салыштырып талдоо аркылуу бир нече натыйжалар алынган. Алынган натыйжалардын азыркы илим чегинде илимий жаңылыгы бар. Диссертацияда алар төмөнкү пункттарда

айкындалган: 1) иштин мазмунунда түштүк регионунда аракеттенген телерадиожурналистикада коомдук актуалдуу маселелердин чагылдырылышына жана буга тиешелүү изилдөөлөргө жалпы сереп берилген; 2) электрондук медиа каражаттардын региондогу өнүгүү этаптарынын тартибинин аныктап берилген; 3) журналистиканын методологиялык пайдубалынын жана методдорунун жергиликтүү материалдарды мүнөздөөгө ылайыктап иштелип чыккан; 4) түштүк регионунда жайгашкан медиа каражаттардын бөтөнчө жактарын жана жалпылыктарын салыштырылып берилген; 5) аймактагы жана өлкөдөгү экстремалдык жагдайлардагы журналистикада актуалдашкан, биринчи планга коюлган маселелердин чагылдырылышындагы бөтөнчөлүктөрү талданды; 6) региондук жана республикалык каардуу окуяларга карата медиа каражаттарда берилген маалыматтардын көп түрдүүлүгүнүн (бир тараптуу, ар тараптуу, субъективдүү - объективдүү, козуткан - сабырдуу ж.б.) көрсөтүлгөн; 7) шайлоолордун (президенттик, депутаттык) жүрүшүндө натыйжасын, талданылышын, бааланышын жана электрондук маалымат каражаттарда жүргүзүүнүн ык-методдорунун сыпатталышы кирген. Иште алынган илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгүн негизделген, материалды жыйноо ыкмалары так жана илимий жыйынтыктар аргументтелип берилген. Иштин теориялык мааниси. Бул диссертациянын илимий тыянактары, табылгалары жалпы эле кыргыз журналистикасындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын проблемалары боюнча мындан кийин жүргүзүлүүчү изилдөөлөргө теориялык көмөк, багыт болуп бере алат.

Диссертация негизинен карапайым аң сезимдин деңгээлинде жазылган, чогултулган материалдар абдан көп. Сунуш катары айтарым 1) диссертацияны жыйынтыктары менен азыр да ошол маалымат талаасында иштеп аткан журналисттер, уюмдар менен тааныштырылышы зарыл (Илимий иштин практикалык пайдасы деген ушуну түшүндүрөт). 2) Иштин негизки жыйынтыктарын чакан брошюра түрүндө СМИ уюмдарына, редакцияларга таратылышы максатка ылайыктуу. 3) Дал ошол түштүк регионунда илимий иште көтөрүлгөн маселелер боюнча тегерек стол же симпозиум (талкуу) уюштурулса иштеп аткан электрондук СМИлерге пайдасы болмок деп эсептейбиз. Диссертанттын келечекте илимий изилдөөлөрүн кеңейтип алып барат деген ишеничтебиз. Абдиева Чынара Ильиясовна “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы кандидаттык диссертациялык изилдөөсү өз алдынча жазылган практикалык мааниси жогору эмгек болуп саналат. Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине, КРнын УИАнын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу Д 10.20.616 диссертациялык кеңешке 10.01.10 – журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Абдиева Чынара Ильиясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темада жазган кандидаттык диссертациясын кабыл алууну сунуш кылат.

Ф.и.д., академик. А.А. Акматалиев: Чоң рахмат! Анда экинчи оппоненти ф.и.д. профессор Н.О.Омашев болчу. Анын пикирин окумуштуу-катчы тааныштырып койсун.

Окумуштуу-катчы, ф.и.д. Н. Ыйсаева: Эксперттик топтун экинчи мүчөсү, ф.и.д. профессор Н.О.Омашевдин 8 беттик көлөмдөгү пикири келип түшкөн. Анда жалпы көрсөтүлгөн он пункт боюнча өзүнө тиешелүү тартипте даярдап жиберген.

Диссертацияда коюлган милдеттердин ар бирин чечүү зарылдыгын негиздөөдө илимий адабияттардагы маалыматтарга сын анализ жүргүзүүнүн даражасы жана толуктугу:

Диссертациялык ишти жазууда илимий теориялык адабияттардын мааниси чоң. Буга чейин бул темага кимдер кайрылган, кандай илимий жыйынтыктар чыгарылган деген маселе да өтө дыкат каралышы зарыл. Ч. Абдиева темага байланыштуу мисалы, кыргыз журналистикасынын тарыхын изилдеген С.Усупов, Т.Кадыров, Ж.Бакашова, А.Дүйшекеева, М.Мырзагулов, Л.Калчаева, Н.Джумагазиева, Г.Ибраева менен С.Куликова кыргыз окумуштуулары, ошондой эле казак өлкөсүндө илимий эмгектерди жараткан – Р.Сагимбеков, Н.Омашев, коңшу өлкөлөрдөн А.Есен, Т.Новокрещенова ж.б. изилдөөчүлөрдүн эмгектерин колдонгону иштин мазмунунан көрүнүп турат.

Диссертациянын милдеттерин ишке ашырууда диссертант жогорудагы окумуштуулардын иликтөөлөрүн электрондук массалык маалымат каражаттарынын тарыхый жолун жана теориялык жагын талдоолорунда өз орду менен пайдаланган. Жеке көз караштарын өзүнөн мурунку илимий фактылар менен далилдөөгө аракет жасаган.

Бул пикирде сунуштар берилген, ошолорду окуп койсом. Казак журналистикасындагы эски эмгектерге көбүрөөк басым жасалган, ал эмгектердин көбү телерадионун тарыхына жана саясат таанууга байланыштуу. Иште тарыхка жана саясатка көбүрөөк басым жасалган. Таза журналистикалык изилдөөлөрдү киргизсе болмок.

Диссертациялык кеңештин төрагасы, ф.и.д., академик А.А. Акматалиев: Анда сөз үчүнчү экспертте.

Үчүнчү эксперт, ф.и.к. А. Дүйшөкеева: Саламатсыздарбы, урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү! Уруксат берсеңиздер, кыскача эле сүйлөйүн. Илимий иштин актуалдуулугуна жана илимий натыйжаларына токтолуп кетсем. Бул маселе боюнча бир нече окумуштуулар өздөрүнүн эмгектеринде бир аз болсо да региондук массалык маалымат каражаттарына кайрылып кетип жатышат. Бирок, мындай системалаштырылып, кандидаттык диссертация болуп жазылышы биринчи жолу болуп жатат, ошондуктан актуалдуу деп ойлойм.

Жетектөөчү уюмду, расмий оппоненттерди дайындоо жөнүндө сунуштун негиздүүлүгү. Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы бул кандидаттык диссертация боюнча **жетектөөчү уюм** катары 10.01.10 – журналистика адистиги боюнча илимий адистиги бар И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Чыгыштаануу жана эл аралык мамилелер факультетинин журналистика кафедрасын бекитүүнү сунуш кылат.

Биринчи расмий оппонент катары изилдөөнүн проблемасына жакын эмгектери бар: Радиожурналистиканын теориясы жана практикасы. - Астана, 2009. - 368 б.; Казак журналистикасы: Казак телевидениеси. - Алматы: Таймас басмасы, 2008. - 352 б.; Казак журналистикасы: Казак радиосу. - Алматы: Таймас басмасы, 2008. - 352 б.; Казак журналистикасы: казак басма сөзү. - Алматы: Таймас басмасы, 2008. - 352 б.; Радиожурналистика. - Алматы: Экономика, 2005. - 320 б. филология илимдеринин доктору, профессор **Омашев Намазлы Омашевич** (илимий эмгектеринин жыйындысы боюнча шифры 10.01.10) сунуш кылат.

Экинчи расмий оппонент катары изилдөөнүн проблемасына жакын эмгектери бар: ММКнын өнүгүү процессиндеги негизги теориялар [Текст] Вестник ИГУ им. К.Тыныстанов. - 2009. - №2 (15); Кыргызстанда 2010–2014-жылдар аралыгында телеберүүнүн өнүгүү тенденциясы [Текст] Ж. Баласагын КУУнун жарчысы. -2015. - №2; Кыргызстанда радиостанциялардын өнүгүү тенденциялары [Текст] К.Тыныстанов атындагы ЫМУнун жарчысы. – 2015. - №40; филология

илимдеринин кандидаты **Акматбекова Жанара Адылбековнаны** (автореферат боюнча шифры 10.01.10) сунуш кылат.

Диссертантка мындан ары да илимий изилдөөлөрүн тереңдетет деген ишеним көрсөтүлөт. Негизинен, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине, КРнын УИАнын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу Д 10.20.616 диссертациялык кеңешке 10.01.10 – журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Абдиева Чынара Ильясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темада жазган кандидаттык диссертациясын кабыл алууну сунуш кылат. Коргоого коюуга толук татыктуу.

Диссертациялык кеңештин төрагасы, ф.и.д., академик А.А. Акматалиев: Анда эксперттерди колдоп коёлу, кол көтөрүп койсоңуздар, кандай дейсиздер.

Эксперттердин сунушу боюнча 10.01.10. – журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Абдиева Чынара Ильясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы кандидаттык диссертациясын кабыл алууну сунуш кылуу менен бирге, **жетектөөчү уюм** катары И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Чыгыш таануу жана эл аралык мамилелер факультетинин журналистика кафедрасын бекитүүнү белгилешкен. Ал эми **биринчи расмий оппонент** филология илимдеринин доктору, профессор **Омашев Намазалы Омашовичти** (автореферат боюнча шифры 10.01.10) сунуш кылат. **Экинчи расмий оппонент** филология илимдеринин кандидаты **Акматбекова Жанара Адылбековнаны** (автореферат боюнча шифры 10.01.10) сунуш кылат.

Добуш берип койсоңуздар.

Баары – 15

Макул – 15

Каршы – жок

Бир добуштан кабыл алынды.

Жогоруда айтылгандарды эске алып, угуп жана талкуулап,

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна, Ж.Баласагын атындагы кыргыз улуттук университетине жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн уюштурулган Д. 10.20.616 Вedomстволор аралык Диссертациялык кеңешинин отуруму

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Абдиева Чынара Ильясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы диссертациялык иши жөнүндөгү эксперттик топтун корутундусу кабыл алынсын;

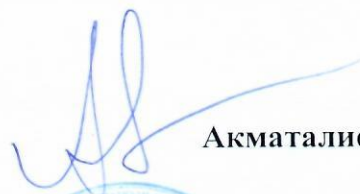
2. Диссертациялык ишке расмий оппоненттер катары филология илимдеринин доктору, профессор Омашев Намазалы Омашович, филология илимдеринин кандидаты Акматбекова Жанара Адылбековна жана жетектөөчү уюм

катары И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Чыгыш таануу жана эл аралык мамилелер факультетинин журналистика кафедрасы бекитилсин.

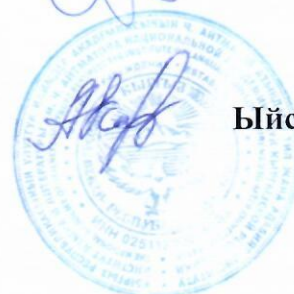
3. Абдиева Чынара Ильиясовнанын “Кыргыз Республикасынын Ош, Жалал-Абад, Баткен областтарындагы электрондук массалык маалымат каражаттарынын өзгөчөлүктөрү (1991-2016)” деген темадагы 10.01.10. - журналистика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн даярдалган эмгеги Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын кандидаттык диссертацияларга койгон талаптарына жооп берет деп эсептелсин жана коргоого сунушталсын.

Д.10.20.616 Диссертациялык кеңештин төрагасы, филология илимдеринин доктору, академик

Д.10.20.616 Диссертациялык кеңештин катчысы, филология илимдеринин кандидаты

Акматалиев А.А.

Бийсаева Н.Т.